

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

15 septembrie, ora 16.30

Generozitate prin muzică

---

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

CONCERTELE DE LA ATENEU

Ateneul Român

COLLEGIUM VOCALE GENT

PHILIPPE HERREWEGHE dirijor

Bach Misa în si minor BWV 232

Kyrie / Gloria

Pauză (15 minute)

Symbolum Nicenum / Sanctus / Osanna / Benedictus / Agnus Dei / Dona nobis

Soliști și ansamblu vocal:

Sopran I: **DOROTHEE MIELDS** și **ANNELIES BRANTS, MAGDALENA PODKOŚCIELNA**

Sopran II: **MARGOT OITZINGER** și **AISLING KENNY, CHIYUKI OKAMURA**

Alto: **ALEX POTTER** și **DANIEL FOLQUÉ, CÉCILE PILORGER, BART UVYN**

Tenor: **GUY CUTTING** și **GRAHAM COOPER, THOMAS KÖLL, ERIC PRICE**

Bas: **PETER KOOIJ** și **ERIC ANDER, PHILIP KAVEN, BART VANDEWEGE**

Orchestra:

Concertmaestru: **CHRISTINE BUSCH**

Vioara I: **MENG HAN, MARIA ROCA**

Vioara a II-a: **DIETLIND MAYER, PAUL BIALEK, VERENA SOMMER**

Violă: **DEIRDRE DOWLING, KAAT DE COCK**

Violoncel: **AGEET ZWEISTRA, HARM-JAN SCHWITTERS**

Contrabas: **MIRIAM SHALINSKY**

Orgă: **MAUDE GRATTON**

Traverso: **PATRICK BEUCKELS, AMÉLIE MICHEL**

Oboi: **JASU MOISIO, TAKA KITAZATO, NATHALIE PETIBON**

Fagot: **JULIEN DEBORDES, HUGO RODRIGUEZ**

Corn: **BART CYPERS**

Trompetă: **ALAIN DE RUDDER, ARNE VAN EENO, YORICK ROSCAM**

Timpan: **DAVID DEWASTE**

Johann Sebastian Bach (1685-1750): Misa în si minor BWV 232

Despre „Misa înaltă” (Hohe Messe) de Bach, un editor din secolul 19 spunea că prin ea „este semnalată cea mai mare creație muzicală a tuturor timpurilor și popoarelor”. Este ultima lucrare terminată de Bach, creată simultan cu *Arta Fugii*, care nu a mai fost terminată. Compozitorul a lucrat la misă în anii 1748-49, dar nu trebuie să înțelegem că a compus-o efectiv ci a ales și a asamblat, adaptându-le textului misei, arii și coruri din cantate compuse anterior, în special prin anii '30 – câteva chiar în deceniul anterior; corul „Crucifixus”, cu armonia lui atât de îndrăzneată care cuprinde toate cele 12 semitonuri dintr-o octavă, este paradoxal piesa cea mai veche, extrasă dintr-o cantată scrisă în 1714.

Singura porțiune din misă, care nu reprezintă un mozaic ci a fost compusă dintr-o răsuflare, aparține și ea anilor '30. Este vorba de primele secțiuni, *Kyrie* și *Gloria*, formate în viziunea autorului din 11 numere (șase coruri, două duete și trei arii), care alcătuiau varianta „scurtă” a misei, adoptată și de protestanți. Bach (care era luteran) i-a dedicat-o în 1733 regelui Poloniei (catolic), proaspăt înscăunat, primind după câțva timp titlul de compozitor al curții.

Program

Un deceniu și jumătate mai târziu, Bach, care era bolnav și cu vederea mult slăbită, a simțit nevoia să alcătuiască o misă completă. Istoricii nu s-au pus de acord asupra motivului care l-a determinat să facă un asemenea efort – admitând că a existat un motiv exterior. Fapt este că Bach, trecându-și în revistă creația de cantate religioase, a ales piesele pe care le-a considerat potrivite, le-a mai cizelat, le-a adaptat textului latin și astfel a apărut Misa în si minor formată din 25 de numere și cu o durată de două ore.

Noi astăzi suntem obișnuiți cu misele formate din cinci mari episoade: *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* și *Agnus Dei*, asemenea actelor unei opere. Dar în secolul al XVIII-lea și opera era formată din „numere” închise, independente: arii, duete etc. Abia compozitorii clasici au contopit aceste numere creând un discurs muzical continuu pe un text cursiv. Bach nu mai exista la acea vreme. La puțin timp după terminarea misei a orbit complet. Nici fuga triplă, proiectată pentru a încununa *Arta Fugii*, nu a putut s-o mai ducă la capăt. A murit la 28 iulie 1750 de pe urma complicațiilor a două operații de cataractă nereușite.

Misa în si minor e formată, cum spuneam, din „numere”, dar Bach le-a grupat tot în cinci mari „acte” care se pot cânta de sine stătător: *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* iar ultimul cumulând *Osanna*, *Benedictus*, *Agnus Dei* și *Dona nobis pacem*. Originalitatea constă în faptul că *Sanctus* și *Benedictus* nu mai sunt alăturate în același „act”, cum se întâmplă în toate missele, ci despărțite de un impunător *Osanna* care capătă o importanță aparte.

Sanctus rămâne astfel izolat. Bach îl scrisese în 1724 pentru un Crăciun și îl reluase trei ani mai târziu de Paște. Este o piesă senină, luminoasă, cu lungi vocalize în triolette legănate pe un bas solemn care coboară pe gamă cu pași apăsați. Gândit armonic, *Sanctus*-ul se asociază cu o fugă – și ea melismatică, în ritm ternar. Dar și aici se impune treptat gândirea armonică pe verticală. Așa cum este, *Sanctus* constituie un moment aparte, un punct de răscruce.

El este precedat de *Credo*, secțiunea cea mai extinsă din cadrul misei, cu șase coruri – cât *Kyrie* și *Gloria* la un loc. E totodată secțiunea cea mai spectaculoasă și cea mai dramatică. După solemnul „Credo” în stil fugat pe o temă gregoriană, urmează tot o fugă pe un ton imperativ în conformitate cu textul: „Tată atotputernic”. Un melodios duet introduce cea de a treia persoană a Treimii, pe Isus Cristos. Cel de al treilea cor evocă momentul încarnării lui Isus – motive descendente, ton misterios, interiorizat. Este – după opinia istoricilor – singura piesă scrisă de Bach în mod expres pentru această misă și nu luată dintr-o lucrare anterioară. Numărul următor, *Crucifixus*, fusese dimpotrivă compus în urmă cu peste trei decenii. Este unul din cele mai dramatice coruri scrise vreodată – o passacaglie pe un bas care coboară cromatic și se stinge în piano. Izbucnirea jubilației *Et resurrexit* („A înviat”) creează un șoc cu atât mai puternic cu cât contrastului de nuanță i se adaugă cel de expresie. După o arie de bas dedicată evocării Sfântului Duh, un cor măreț, *Confiteor* (Mărturisesc. Un botez) încheie secțiunea *Credo* în forță, cu evocarea „Vieții veacului ce va să vie”. *Credo* este a treia parte a misei. Primele două, *Kyrie* și *Gloria*, datează așa cum spuneam la început din 1733. Străbătute de o polifonie densă presărată cu scurte pasaje acordice – cum ar fi exuberanta *Gloria* –, alternând corurile cu numerele solistice, aceste prime părți constituie un fel de prefață pentru coloratul *Credo*, unde imaginile contrastante se succed în mod aproape cinematografic. *Sanctus*-ul, cu atmosfera lui inedită, aproape pastorală, formează un fel de tampon între impresionantul final al *Credo*-ului și *Osanna*, care se repetă după *Benedictus*.

Este evident că, după o asemenea desfășurare de forțe, Bach trebuia să găsească pentru încheierea lucrării o formă de crescendo într-un alt registru. A creat pentru *Agnus Dei* (Mielul lui Dumnezeu) o superbă arie de alto plină de căldură. Iar rugăciunea finală pentru pacea lumii se înalță din bași, liniștitoare. După tot zbuiciumul trăit timp de două ore, este în sfârșit reintrarea în viața de zi cu zi în normalitate.

Orchestra

Ansamblul **Collegium Vocale Gent** a fost fondat în 1970, la inițiativa lui Philippe Herreweghe, de către un grup de prieteni care studiau la Universitatea din Ghent. A fost unul dintre primele ansambluri care a folosit noi idei despre practica de interpretare Barocă în muzica vocală. Abordarea lor autentică, orientată spre text și retorică a conferit ansamblului sunetul transparent cu care avea să dobândească o faimă mondială și să cânte în cele mai importante săli de concert și festivaluri de muzică din Europa, Statele Unite, America de Sud, Hong Kong și Australia. Din 2017, ansamblul organizează propriul festival de vară Collegium Vocale Crete Senesi în Toscana, Italia. În ultimii ani, a crescut organic și s-a transformat într-un ansamblu extrem de flexibil, al cărui repertoriu vast cuprinde o serie de perioade stilistice diferite. Muzica barocă germană, în special lucrările vocale ale lui J.S. Bach, a fost o specialitate a grupului și este în continuare bijuteria coroanei sale.

Pe lângă faptul că interpretează cu propria sa orchestră barocă, Collegium Vocale Gent colaborează cu mai multe ansambluri instrumentale documentate istoric pentru a realiza aceste proiecte, inclusiv Orchestre des Champs Elysées, Freiburger Barockorchester și Akademie für Alte Musik Berlin. De asemenea, colaborează cu orchestre simfonice importante, cum ar fi Orchestra Simfonică din Antwerp, Orchestra Simfonică Regală Concertgebouw din Amsterdam și Orchestra Capelei de Stat din Dresda. Ansamblul a lucrat cu Ivor Bolton, René Jacobs și Paul Van Nevel. Sub conducerea lui Philippe Herreweghe, Collegium Vocale Gent are o discografie impresionantă, cu peste 100 de înregistrări, cele mai multe dintre ele la casele Harmonia Mundi France și Virgin Classics. În 2010, Philippe Herreweghe și-a înființat propria casă de discuri ϕ (phi). De atunci au devenit disponibile aproximativ 20 de noi înregistrări cu muzică vocală de Bach, Beethoven, Brahms, Dvorak, Gesualdo, Haydn sau Victoria. Collegium Vocale Gent se bucură de sprijinul financiar al Comunității Flamande, al orașului Ghent și al Loteriei Naționale a Belgiei.

©Eric de Mildt

Dirijor

Născut în Ghent, **Philippe Herreweghe** a studiat la Universitatea și la Conservatorul de muzică din orașul natal. În 1970 a fondat Collegium Vocale Gent, devenind astfel dirijorul ansamblului. Abordarea energică, autentică și retorică a lui Philippe Herreweghe față de muzica Barocă a stârnit în scurt timp laude. În 1977 a fondat ansamblul La Chapelle Royale din Paris, cu care a interpretat muzică din Epoca de Aur franceză, iar în 1991 a fondat Orchestre des Champs Élysées cu scopul de a interpreta repertoriul preromantic și romantic pe instrumente originale.

©Michiel Hendryckx

Proiectele importante ale stagiunii 2023/24 includ apariții ca invitat alături de Orchestra Filarmonică din München, Orchestra din Cleveland, Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Berlin și Orchestra Philharmonia din Londra. Împreună cu cele două ansambluri, va organiza un turneu european cu *Requiemul* de Wolfgang Amadeus Mozart în noiembrie 2023.

În august și septembrie 2023, Philippe Herreweghe, împreună cu orchestra și corul Collegium Vocale Gent, se va întoarce la cele mai importante festivaluri din Europa, cum ar fi Festivalul Chopin de la Varșovia, Musikfest Bremen, Musikfest Berlin și Festivalul Enescu de la București. Repertoriul pe care îl va dirija în martie 2024 cuprinde *Matthäus-Passion*, urmat de Misa în si minor de J. S. Bach în iunie 2024. Philippe Herreweghe a primit numeroase premii pentru imaginația și devotamentul său artistic constant. În 1990, presa muzicală europeană l-a desemnat „Personalitatea muzicală a anului”. De asemenea, Philippe Herreweghe și Collegium Vocale Gent au fost numiți „Ambasadori culturali ai Flandrei” în 1993. Un an mai târziu a fost decorat cu ordinul belgian „Officier des Arts et Lettres” [Cavaler al Artelor și al Literelor], iar în 2003 a primit titlul francez de „Chevalier de la Légion d’Honneur” [Cavaler al Legiunii de Onoare]. În 2010, orașul Leipzig i-a acordat Bach-Medaille [Medalia Bach] pentru serviciile sale deosebite ca interpret de Bach. În 2017, Philippe Herreweghe a primit titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității din Ghent.

Soliste

Dorothee Miels este una dintre cele mai importante interprete ale muzicii secolelor XVII și XVIII, fiind admirată pentru timbrul său unic. Soprana colaborează în mod regulat cu L'Orfeo Barockorchester, Corul de Cameră RIAS, Orchestra of the 18th Century, Orchestra Barocă Tafelmusik din Toronto, The English Concert, Klangforum Wien și Orchestra Festivalului de Muzică Veche din Boston, precum și cu dirijorii Michi Gaigg, Paul Goodwin, Philippe Herreweghe, Emilio Pomàrico, Hans-Christoph Rademann, Andreas Spering, Masaaki Suzuki și Jos van Veldhoven. Este invitată la festivaluri internaționale precum Boston Early Music Festival, Festival van Vlaanderen, Wiener Festwochen, Händel-Festspiele Halle, Musikfestspiele Potsdam, Styriarte Graz, Niedersächsische Musiktage, Musikfest Bremen, Mainzer Musiksommer, Thüringer Bachwochen și Mosel Musikfest. Un domeniu important al activității sale artistice îl reprezintă proiectele de muzică de cameră, printre care „Duft und Wahnsinn” cu Hille Perl și Lee Santana, „Birds” și „Inspired by Song” cu Stefan Temmingh și *Stabat Mater* de Boccherini cu Cvartetul Salagon sunt printre cele mai apreciate proiecte ale sale. În recitaluri și concerte colaborează, de asemenea, cu Hamburg Ratsmusik, Cvartetul Boreas, Lee Santana, Wiebke Weidanz și Lucius Rühl. Cu Ansamblul G.A.P., cu un repertoriu ce include lucrări de J. S. Bach și D. Șostakovici. Dorothee Miels a susținut cursuri de măiestrie la Bachwoche Stuttgart și la Tafelmusik Baroque Summer Institute din Toronto. O discografie în continuă creștere, cu înregistrări premiate, documentează activitatea sa artistică. Se remarcă în special „Inspired by Song” și „Birds” cu Stefan Temmingh, „Händel” cu Hille Perl, „War & Peace” și „La dolce vita” de Monteverdi cu Lautten Compagnie Berlin și Wolfgang Katschner (toate dhm), Cantatas for Solo Soprano de Bach cu L'Orfeo Baroque Orchestra și *Stabat Mater* de Boccherini cu Salagon Quartet (ambele Carus). Înregistrarea „Händel's Tea Time” cu Freitagsakademie Bern a fost nominalizată pentru OPUS Klassik 2021.

©Harald Hoffmann

Margot Oitzinger s-a născut la Graz (Austria) și a studiat canto la Universitatea de Muzică din orașul natal. Încă din timpul studiilor, a decis să se specializeze în muzica veche. A participat la cursuri de măiestrie cu Emma Kirkby, Peter Kooij și Jill Feldman. Margot Oitzinger este invitată să concerteze alături de orchestre în calitate de solistă și interpretă de operă, cu un repertoriu ce include lucrări din Renaștere până la începutul perioadei Clasice. Cântecele polifonice, precum și cântecele interpretate în ansamblu din Barocul timpuriu („Les solistes de Collegium Vocale Gent” sub conducerea lui Philippe Herreweghe, „Abendmusiken in der Predigerkirche” sub conducerea lui Jörg-Andreas Bötticher, „Sette voci” sub conducerea lui Peter Kooij) fac parte din repertoriul ei la fel de mult precum și lucrările solistice ale măestrilor Barocului. Concertează în cele mai importante săli de concerte, precum Musikverein din Viena, Concertgebouw Amsterdam, Palau de la Musica Barcelona, Concertgebouw Brugge, Suntory Hall Tokyo, Arsenal Metz, Teatrul Prințului Regent din München, Biserica Sf. Thomas din Leipzig, Biserica Saint-Roc Paris, Centrul de Muzică din Utrecht, Biserica Femeilor din Dresda, Alte Oper Frankfurt sub bagheta unor dirijori de renume precum Philippe Herreweghe, Jordi Savall, Philippe Pierlot, Philippe Rousseau, Masaaki Suzuki, John Butt, Andrea Marcon, Michi Gaigg, Lorenzo Ghielmi, Christoph Pregardien și Konrad Junghänel. Alături de Rudolph Lutz a înregistrat integrala lucrărilor vocale de Bach.

Alex Potter este unul dintre cei mai importanți contratenori de pe scena muzicală europeană. Pe lângă numeroasele interpretări ale unor lucrări de Bach, Händel și alți compozitori consacrați, el manifestă un interes deosebit în a căuta și cânta repertoriul mai puțin cunoscut în concerte și înregistrări sub propria sa direcție. A colaborat cu dirijori proeminenți, printre care Philippe Herreweghe, Hans Christoph Rademann, John Butt, Lars Ulrik Mortensen, Jordi Savall, Jos van Veldhoven și Stephen Layton.

Printre spectacolele recente se numără Misa în si minor de Bach cu Orchestra Concertgebouw/Philippe Herreweghe, concerte și o înregistrare a lucrărilor pentru contratenor solo de Vivaldi, *Lotti și Caldara* cu orchestra La Festa Musicale, un concert cu lucrări de Bach și Telemann alături de Arcangelo/Jonathan Cohen la Wigmore Hall, și *Abraham și Isaac* de Benjamin Britten cu tenorul Thomas Hobbs în Vancouver, Canada. Recent, alături de soprana Marta Mathéu și orchestra *Vespres d'Arnadí*, a interpretat *Händel – friends and foes* la Palau de la Musica din Barcelona, pe baza propriului său program-concept de lucrări de Händel și de contemporani mai puțin cunoscuți. Alex Potter are o discografie amplă ce include atât înregistrări solo, cât și lucrări camerale, alături de numeroase ansambluri. De asemenea, a fost invitat să ia parte la înregistrarea recent lansată „Bach Cantata” cu Philippe Herreweghe/Collegium Vocale Gent. Un nou disc ce include două dintre Cantatele solo de Bach cu Il Gardellino a fost lansat la casa de discuri Pasacaille. La începutul carierei muzicale de corist la Catedrala Southwark, Alex Potter a fost cercetător coral și a studiat muzică la New College, Oxford. A continuat să studieze canto și practica interpretării baroce la Schola Cantorum din Basel cu Gerd Türk, urmând cursuri suplimentare cu Evelyn Tubb.

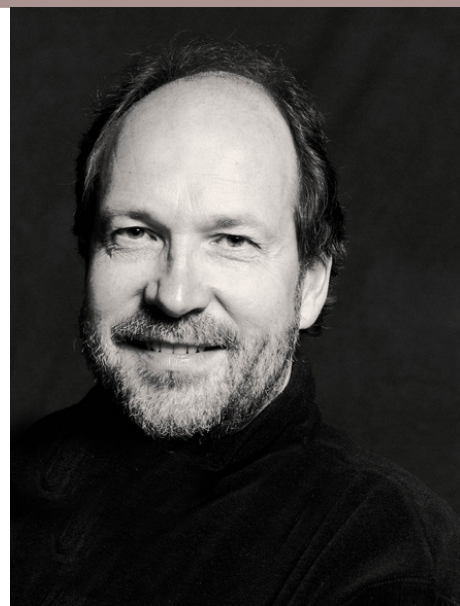
©Annelies van der Vegt

Tenorul britanic **Guy Cutting** este apreciat pentru interpretarea lucrărilor de Bach și a altor maeștri ai Barocului. A colaborat cu cei mai de seamă muzicieni de pe scena interpretării informate istoric, printre care Philippe Herreweghe, Sir John Eliot Gardiner, John Butt, Paul McCreesh, Jeffrey Thomas și Jos van Veldhoven, dar și cu noua generație de dirijori și regizori (Jonathan Cohen, Laurence Cummings, Leonardo García Alarcón, Shunske Sato, Robert Howarth, David Bates, Steven Devine și Reinoud van Mechelen). Printre proiectele sale se numără apariții cu The Orchestra of the Age of Enlightenment (inclusiv debutul său la BBC Proms cântând Misa în si minor de Bach), The Academy of Ancient Music, Corul Monteverdi, Collegium Vocale Gent, Orchestra Regală Concertgebouw, The Gabrieli Consort, De Nederlandse Bachvereniging, Orchestra Barocă Suedeză, Real, Orchestra Filarmonică Galeză și American Bach Soloists. Discografia sa include lucrări de Scarlatti și Händel la casa de discuri Avie, Charpentier, Couperin, Blow și Mozart pentru Novum și Gabriel Jackson Passion pentru Delphian. Guy a fost corist și mai târziu bursier coral la New College, Oxford, unde a obținut o diplomă de licență în muzică. În 2013 a fost distins cu American Bach Soloists' Jeffrey Thomas Award. Proiectele sale includ debuturi cu Orchestra Engleză de Cameră/ Nicholas Kraemer (*Messiah*), Orchestra Filarmonică Olandeză/ Marcus Creed (Purcell), The Dunedin Consort/ John Butt (*Messiah*), Gli Angeli Genève / Stephan MacLeod și mai multe proiecte cu repertoriu de Bach alături de Collegium Vocale Gent / Herreweghe.

©Ben McKee

Peter Kooij și-a început cariera muzicală la vârsta de 6 ani într-un ansamblu coral. A început studiile muzicale ca student la vioară, urmând apoi cursuri de canto cu Max van Egmond la Conservatorul Sweelinck din Amsterdam. În postură de solist, a concertat în numeroase săli importante precum Concertgebouw Amsterdam, Musikverein Wien, Carnegie Hall New York, Royal Albert Hall Londra, Teatro Colon Buenos Aires, Berliner și Filarmonica din Köln, Palatul Garnier Paris, Suntory și Casals Hall Tokyo, unde a colaborat cu dirijori celebri precum Philippe Herreweghe, Ton Koopman, Frans Brüggen, Gustav Leonhardt, René Jacobs, Sigiswald Kuijken, Roger Norrington și Iwan Fisher. Repertoriul său vast cuprinde toate genurile de muzică, de la Schütz la Weill, și a realizat peste 150 de discuri pentru Philips, Sony și Virgin Classics, Harmonia Mundi, Erato, EMI și BIS. A fost invitat de BIS să înregistreze integrala cantatelor, pasiunilor și slujbelor de Bach cu Bach Collegium Japan sub conducerea lui Masaaki Suzuki. Peter Kooij este directorul artistic al Ensemble Vocal Européen. Între 1991 și 2000 a fost profesor la Conservatorul Sweelinck din Amsterdam și a predat la Școala Superioară de Muzică din Hanovra (din 1995 până în 1998). De asemenea, a fost profesor la Universitatea de Arte Plastice și Muzică din Tokyo (din 2000), la Conservatorul Regal din Den Haag (2005) și la HfK Bremen (2013). A fost invitat să țină cursuri de măiestrie în Germania, Franța, Portugalia, Spania, Belgia, Finlanda și Japonia. În 2016, Peter Kooij a primit Medalia Bach din partea orașului Leipzig.

©Marco Borggreve